Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

15. oktober 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – artikel 267 TEUF – omfang af pligten for den nationale domstol, som træffer afgørelse i sidste instans, til at forelægge et præjudicielt spørgsmål – procedure for tilladelse af revisionsanke ved en medlemsstats øverste domstol – anmodning fra den part, der anmoder om tilladelse til revisionsanke, om at forelægge Domstolen et spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-retten – national lovgivning, hvorefter revisionsanke er tilladt, når den rejser et retligt spørgsmål, der er væsentligt med henblik på at sikre retssikkerheden, en ensartet anvendelse af retsreglerne eller udviklingen heraf – forpligtelse for den øverste nationale domstol til inden for rammerne af proceduren for tilladelse til revisionsanke at undersøge, om der skal foretages en præjudiciel forelæggelse – begrundelse for ikke at tage anmodningen om tilladelse til revisionsanke til følge«

I sag C-144/23,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Vrhovno sodišče (øverste domstol, Slovenien) ved afgørelse af 7. marts 2023, indgået til Domstolen den 9. marts 2023, i sagen

KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo, d.o.o.

mod

Republika Slovenija,

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling),

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, vicepræsidenten, T. von Danwitz, afdelingsformændene F. Biltgen, K. Jürimäe, C. Lycourgos, M.L. Arastey Sahún, S. Rodin, D. Gratsias og M. Gavalec samt dommerne A. Arabadjiev (refererende dommer), J. Passer, Z. Csehi og O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: N. Emiliou,

justitssekretær: fuldmægtig M. Longar,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 5. marts 2024,

* Processprog: slovensk.

efter at der er afgivet indlæg af:

– KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo, d.o.o., ved odvetnik A. Velkaverh,

– den slovenske regering ved B. Jovin Hrastnik og N. Pintar Gosenca, som befuldmægtigede,

– den tyske regering ved J. Möller, som befuldmægtiget,

– den lettiske regering ved K. Pommere og S. Zābele, som befuldmægtigede,

– den nederlandske regering ved P.P. Huurnink, som befuldmægtiget,

– den finske regering ved A. Laine, som befuldmægtiget,

– Europa-Kommissionen ved F. Erlbacher, B. Rous Demiri og C. Urraca Caviedes, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 18. juni 2024,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 267, stk. 3, TEUF og artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo, d.o.o. (herefter »KUBERA«) og Republika Slovenija (Republikken Slovenien), repræsenteret ved Ministrstvo za finance (finansministeriet, Slovenien), vedrørende en toldforanstaltning om håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 17, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 608/2013 af 12. juni 2013 om toldmyndighedernes håndhævelse af intellektuelle ejendomsrettigheder og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 1383/2003 (EUT 2013, L 181, s. 15) bestemmer:

»Identificerer toldmyndighederne varer, der mistænkes for at krænke en intellektuel ejendomsrettighed, der er omfattet af en afgørelse om imødekommelse af en anmodning [til den kompetente toldafdeling om, at toldmyndighederne skal gribe ind], suspenderer de frigivelsen af varerne eller tilbageholder dem.«

Slovensk ret

4 Den slovenske forfatnings artikel 22 har følgende ordlyd:

»Enhver sikres lige beskyttelse af rettigheder under enhver procedure ved en domstol og andre statslige organer, ved de lokale myndigheders organer og ved indehavere af offentlige embeder, som tager stilling til en persons rettigheder, pligter eller retlige interesser.«

5 Artikel 22, stk. 1, i Zakon o upravnem sporu (lov om forvaltningsretlige sager) (Uradni list RS, nr. 105/06) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen, bestemmer:

»I administrative tvister finder bestemmelserne i den lov, der finder anvendelse på den civile retspleje, anvendelse, medmindre andet er fastsat i denne lov.«

6 Artikel 367, stk. 1, i Zakon o upravnem postopku (lov om den civile retspleje) (Uradni list RS, nr. 73/07) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »ZPP«), fastsætter:

»Parterne kan iværksætte revisionsanke af en endelig dom, der er afsagt i anden instans, senest 15 dage efter forkyndelsen af afgørelsen fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol, Slovenien)] om tilladelse til [revisionsanke].«

7 ZPP's artikel 367a har følgende ordlyd:

»(1) Retsinstansen giver tilladelse til revisionsanke, hvis det af afgørelsen fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol)] kan forventes, at der vil blive truffet afgørelse om et retligt spørgsmål, der er væsentligt for at sikre retssikkerheden, en ensartet anvendelse af retsreglerne eller den retlige udvikling gennem retspraksis. Retsinstansen tillader navnlig [revisionsanke] i følgende tilfælde:

– hvis der er tale om et retligt spørgsmål, hvor afgørelsen afsagt af retten i anden instans afviger fra praksis fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol)], eller

– hvis der er tale om et retligt spørgsmål, hvorom der ikke foreligger praksis fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol)], navnlig hvis de højere retsinstansers praksis ikke er ensartet, eller

– hvis der er tale om et retligt spørgsmål, hvorom praksis fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol)] ikke er ensartet.

(2) [Vrhovno sodišče (øverste domstol)] træffer afgørelse om tilladelse til [revisionsanke] på grundlag af en parts anmodning om tilladelse til [revisionsanke].«

8 ZPP's artikel 367b har følgende ordlyd:

»(1) En part skal indgive anmodning om tilladelse til [revisionsanke] inden for en frist på 30 dage fra forkyndelsen af den endelige dom, der er afsagt af retten i anden instans.

(2) Anmodningen om tilladelse til [revisionsanke] indgives til [Vrhovno sodišče (øverste domstol)].

[...]

(4) I anmodningen om tilladelse til [revisionsanke] skal parten præcist og specifikt redegøre for det omtvistede retlige spørgsmål og den retsregel, som ifølge parten er blevet tilsidesat, de omstændigheder, der godtgør væsentligheden af dette spørgsmål, og en kort redegørelse for grundene til, at retten i anden instans har truffet en ulovlig afgørelse herom; parten skal præcist og specifikt beskrive de hævdede processuelle uregelmæssigheder og på samme måde godtgøre, at der foreligger praksis fra [Vrhovno sodišče (øverste domstol)], som afgørelsen [fra den lavere retsinstans] ikke har taget i betragtning, eller at retspraksis er inkonsekvent.«

9 ZPP's artikel 367c fastsætter:

»(1) Et kollegium med tre dommere ved [Vrhovno sodišče (øverste domstol)] træffer ved kendelse afgørelse om anmodningen om tilladelse til [revisionsanke].

(2) Det er tilstrækkeligt som begrundelse for en afgørelse om afslag på en anmodning om tilladelse til [revisionsanke], at denne ret generelt angiver, at betingelserne i denne lovs artikel 367a ikke er opfyldt.

(3) I den kendelse, hvorved [revisionsanken] tillades, angiver retsinstansen, med hensyn til hvilket eller hvilke specifikke retlige spørgsmål der skal gives tilladelse til [revisionsanke].

(4) En afgørelse om at tillade eller afslå en [revisionsanke] kan ikke appelleres.«

10 ZPP's artikel 368 bestemmer:

»[Vrhovno sodišče (øverste domstol)] træffer afgørelse om revisionsanken.«

11 ZPP's artikel 370, stk. 1, er sålydende:

»En [revisionsanke] kan iværksættes på grund af en væsentlig tilsidesættelse af de bestemmelser, der regulerer proceduren for retten i første instans, som parten har påberåbt sig for retten i anden instans, på grund af en væsentlig tilsidesættelse af de bestemmelser, der regulerer proceduren for retten i anden instans, eller på grund af urigtig retsanvendelse.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

12 KUBERA, som er et selskab, der handler med fødevarer og drikkevarer, købte i Tyrkiet 87 600 dåser Red Bull fremstillet i Østrig og transporterede dem med skib til havnen i Koper (Slovenien) med henblik på import.

13 Ved to afgørelser af 5. oktober 2021 besluttede Republikken Sloveniens skatte- og afgiftsmyndighed i henhold til artikel 17 i forordning nr. 608/2013 at tilbageholde disse dåser i afventning af udfaldet af den retssag, som Red Bull GmbH, der er indehaver af de intellektuelle ejendomsrettigheder vedrørende de nævnte dåser, havde anlagt med henblik på at beskytte disse rettigheder.

14 Efter at de administrative klager over disse afgørelser var blevet afslået, anlagde KUBERA sag til prøvelse af de nævnte afgørelser ved Upravno sodišče (forvaltningsdomstol, Slovenien), som frifandt skatte- og afgiftsmyndigheden.

15 KUBERA har til Vrhovno sodišče (øverste domstol), som er den forelæggende ret, indgivet to anmodninger om tilladelse til at iværksætte revisionsanke til prøvelse af dommene afsagt af Upravno sodišče (forvaltningsdomstol), i hvilken forbindelse selskabet har gjort gældende, at tvisten i hovedsagen rejser spørgsmålet om, hvorvidt forordning nr. 608/2013 finder anvendelse på en situation, hvor de indførte varer fremstilles af indehaveren af de industrielle ejendomsrettigheder til disse. Der er tale om et væsentligt retligt spørgsmål som omhandlet i ZPP's artikel 367, der begrunder, at der kan gives tilladelse til revisionsanke. KUBERA er af den opfattelse, at forordning nr. 608/2013 ikke finder anvendelse på en sådan situation, men har for det tilfælde, at den forelæggende ret ikke er enig i denne vurdering, nedlagt påstand om, at Domstolen forelægges dette spørgsmål til præjudiciel afgørelse.

16 Den forelæggende ret ønsker for det første oplyst, om den med henblik på at træffe afgørelse om KUBERA's anmodninger om tilladelse til revisionsanke er forpligtet til i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF at behandle KUBERA's anmodning om at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-retten. For det andet ønsker den forelæggende ret oplyst, om den i tilfælde af, at den måtte finde, at der ikke er grundlag for at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, i medfør af chartrets artikel 47 er forpligtet til at begrunde sin afgørelse, selv om en afgørelse om afslag på en anmodning om tilladelse til revisionsanke i henhold til ZPP's artikel 367c, stk. 2, kun skal være genstand for en kortfattet begrundelse.

17 Den forelæggende ret har anført, at en revisionsanke er et ekstraordinært retsmiddel, der er rettet mod en endelig retsafgørelse, og som har til formål at ensrette og virke vejledende for retspraksis på samme måde som den præjudicielle forelæggelsesprocedure, der er fastsat i artikel 267 TEUF. For så vidt som EU-retten udgør en del af den slovenske retsorden, sikrer den ved hjælp af revisionsankeproceduren ligeledes en korrekt og ensartet anvendelse af EU-retten.

18 Revisionsankeproceduren er opdelt i to etaper, nemlig for det første den del, der har til formål at afgøre, om der skal gives tilladelse hertil, og for det andet, såfremt denne tilladelse gives, den del, der vedrører realitetsbehandlingen af den pågældende sag.

19 En revisionsanke kan kun tillades efter udtrykkelig anmodning fra en af parterne i den pågældende tvist, og kun hvis denne godtgør den objektive væsentlighed af det retlige spørgsmål, der skal afgøres af Vrhovno sodišče (øverste domstol). Inden for rammerne af den etape, der vedrører behandlingen af anmodningen om tilladelse til revisionsanke, skal denne retsinstans således tillægge den offentlige interesse i bred forstand forrang, dvs. nødvendigheden af at sikre sammenhængen i retspraksis og en ensartet anvendelse af retsreglerne og ikke den private interesse for tvistens parter. Denne etape udgør et »filter« til adgangen til Vrhovno sodišče (øverste domstol), idet den har til formål at sikre, at Vrhovno sodišče (øverste domstol) fuldt ud opfylder sin forfatningsmæssige rolle og træffer afgørelse inden for en rimelig frist.

20 Det følger af praksis fra Vrhovno sodišče (øverste domstol), at en revisionsanke er tilladt, hvis en part i tilstrækkelig grad godtgør, at den lavere retsinstans har fraveget Domstolens praksis, eller hvis den omhandlede sag rejser et spørgsmål om national rets forenelighed med EU-retten, hvorom der ikke foreligger praksis fra Vrhovno sodišče (øverste domstol). Sidstnævnte retsinstans har allerede tilladt revisionsanker med den begrundelse, at det rejste spørgsmål er væsentligt for såvel fortolkningen og den ensartede anvendelse af EU-retten som udviklingen af national ret. Den behandler således spørgsmål vedrørende EU-retten på samme måde som spørgsmål vedrørende national ret.

21 Den forelæggende ret har imidlertid præciseret, at selv om det ikke er udelukket, at den retlige betydning af den sag, der er indbragt for den, kan følge af betragtninger vedrørende EU-retten, er hverken den omstændighed, at denne ret kan anvendes i forbindelse med behandlingen af sagens realitet, eller den omstændighed, at en af tvistens parter i sin anmodning om tilladelse til revisionsanke har foreslået at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, i sig selv tilstrækkelig til, at der gives tilladelse til revisionsanke.

22 Følgelig er den forelæggende ret ikke i medfør af ZPP forpligtet til allerede under proceduren for tilladelse til revisionsanke at undersøge, om der skal forelægges et præjudicielt spørgsmål for Domstolen for det tilfælde, at revisionsanken tillades.

23 Den forelæggende ret har ligeledes anført, at dens afgørelser vedrørende anmodninger om tilladelse til revisionsanke ikke kan appelleres i henhold til national ret, og at den, når den afslår at tillade en sådan anke, begrænser sig til at anføre, at betingelserne i ZPP's artikel 367a ikke er opfyldt.

24 Det fremgår imidlertid af en afgørelse truffet af Ustavno sodišče (forfatningsdomstol, Slovenien) den 31. marts 2022, at en anmodning fra en af tvistens parter om at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, der er indgivet i forbindelse med en anmodning om tilladelse til revisionsanke, skal behandles i forbindelse med behandlingen af sidstnævnte anmodning. Ustavno sodišče (forfatningsdomstol) har ligeledes fastslået, at når Vrhovno sodišče (øverste domstol) træffer en afgørelse om afslag på en anmodning om tilladelse til revisionsanke, kræver chartrets artikel 47, sammenholdt med den slovenske forfatnings artikel 22, at sidstnævnte ret begrunder denne afgørelse på samme måde som dens retsafgørelser. Det fremgår af den nævnte afgørelse fra Ustavno sodišče (forfatningsdomstol), at Vrhovno sodišče (øverste domstol) i forbindelse med proceduren om tilladelse til revisionsanke skal behandle anmodningen om forelæggelse for Domstolen i henhold til artikel 267 TEUF under hensyntagen til de kriterier, der følger af Domstolens praksis, og i sin afgørelse om ikke at tillade en revisionsanke skal angive grundene til, at den ikke har forelagt Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, og dette med henblik på i givet fald at gøre det muligt for Ustavno sodišče (forfatningsdomstol) at efterprøve, om betingelserne for at fravige den pligt til præjudiciel forelæggelse, der er fastsat i artikel 267, stk. 3, TEUF, således som de fremgår af denne praksis, er blevet overholdt.

25 Selv om den forelæggende ret er af den opfattelse, at KUBERA's anmodninger om tilladelse til revisionsanke i det foreliggende tilfælde ikke opfylder de betingelser, der er fastsat i ZPP's artikel 367a, og derfor ikke kan tages til følge, finder den forelæggende ret, at hovedsagen, henset til afgørelsen fra Ustavno sodišče (forfatningsdomstol) af 31. marts 2022, rejser et væsentligt spørgsmål om fortolkningen af EU-retten, som pålægger den at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF.

26 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at den for på tidspunktet for behandlingen af anmodningen om tilladelse til revisionsanke at afgøre, om et spørgsmål om fortolkning af EU-retten, der er rejst af en af tvistens parter, skal forelægges Domstolen til præjudiciel afgørelse, skal vurdere en række dermed forbundne retlige spørgsmål. Den skal bl.a. afgøre, om EU-retten finder anvendelse på den omhandlede tvist, om den berørte part anmoder Domstolen om at træffe præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af en EU-retlig regel, og om der er anledning til at foretage en præjudiciel forelæggelse. Dette kræver i det væsentlige en realitetsbehandling af revisionsanken allerede på dette trin. Den fortolkning, som Ustavno sodišče (forfatningsdomstol) forfægter for så vidt angår den forpligtelse, der følger af artikel 267 TEUF,

indebærer en fuldstændig ændring af den tilgang, som den forelæggende ret har fulgt i forbindelse med sine afgørelser vedrørende anmodninger om tilladelse til revisionsanke. Den forelæggende ret har i øvrigt anført, at en præjudiciel afgørelse fra Domstolen ikke vil have nogen effektiv virkning inden for rammerne af proceduren for tilladelse til revisionsanke, eftersom det først er i forbindelse med realitetsbehandlingen af revisionsanken, at det er muligt at afgøre, om EU-retten finder anvendelse på den omhandlede sag, og om den kræver en fortolkning fra Domstolen.

27 Den forelæggende ret ønsker ligeledes oplyst, om det, henset til eksistensen af den i ZPP fastsatte procedure for tilladelse til revisionsanke, er muligt at antage, at de retsafgørelser, med hensyn til hvilke en sådan anke ikke tillades, hidrører fra en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, og som har pligt til at forelægge Domstolen en præjudiciel anmodning i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF.

28 Såfremt Domstolen måtte finde, at den forelæggende ret allerede på tidspunktet for behandlingen af anmodningen om tilladelse til revisionsanke er forpligtet til at undersøge spørgsmålet om, hvorvidt der er anledning til at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, ønsker den forelæggende ret endelig oplyst, om den begrundelsespligt, der bl.a. nævnes i præmis 51 i dom af 6. oktober 2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799), ligeledes finder anvendelse på afgørelser, hvorved den ikke tillader en revisionsanke.

29 På denne baggrund har Vrhovno sodišče (øverste domstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er artikel 267, stk. 3, TEUF til hinder for en bestemmelse i [ZPP], hvorefter Vrhovno sodišče (øverste domstol [...]) i sager [om behandlingen af en anmodning] om tilladelse til at iværksætte en revisionsanke (revizija) ikke foretager en undersøgelse af spørgsmålet om, hvorvidt en parts anmodning om en præjudiciel forelæggelse til [Domstolen] indebærer en forpligtelse for Vrhovno sodišče (øverste domstol) til at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen?

2) [Såfremt det første spørgsmål besvares bekræftende:] Skal chartrets artikel 47 om begrundelsespligten for retsafgørelser fortolkes således, at en processuel afgørelse om [afslag på] en parts anmodning om tilladelse til at iværksætte en revisionsanke i henhold til [ZPP] udgør en »retsafgørelse«, som skal begrunde, hvorfor partens anmodning om en præjudiciel afgørelse ved [Domstolen] ikke skal imødekommes i den pågældende sag?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

30 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 267, stk. 3, TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, inden for rammerne af en procedure for behandling af en anmodning om tilladelse til revisionsanke, hvis udfald afhænger af, om det retlige spørgsmål, som en af tvistens parter har rejst, er væsentligt for retssikkerheden, for en ensartet anvendelse af retsreglerne eller for udviklingen heraf, træffer afgørelse om at afslå en sådan anmodning om

tilladelse uden at have vurderet, om den var forpligtet til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, der var rejst til støtte for denne anmodning.

31 Det bemærkes, at selv om organiseringen af den dømmende magt i medlemsstaterne, bl.a. de øverste nationale domstoles oprettelse, sammensætning, kompetence og funktion, henhører under medlemsstaternes kompetence, er de under udøvelsen af denne kompetence ikke desto mindre forpligtet til at overholde de forpligtelser, der påhviler dem i henhold til EU-retten (dom af 11.7.2024, Hann-Invest m.fl., C-554/21, C-622/21 og C-727/21, EU:C:2024:594, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis).

32 Heraf følger, at selv om EU-retten principielt ikke er til hinder for, at medlemsstaterne indfører procedurer for godkendelse af appeller eller andre udvælgelses- eller »filtrerings«ordninger for indbringelser til de øverste nationale domstole, skal gennemførelsen af sådanne procedurer eller ordninger overholde de krav, der følger af denne ret, navnlig af artikel 267 TEUF.

33 I denne henseende skal det fremhæves, at den i denne artikel fastsatte procedure med præjudicielle forelæggelser, som udgør kernen i det ved traktaterne udformede domstolssystem, indfører en dommerdialog mellem Domstolen og medlemsstaternes domstole, der har til formål at sikre en ensartet fortolkning af EU-retten. Denne procedure gør det herved muligt at sikre EU-rettens sammenhæng, fulde virkning og autonomi og i sidste ende den særegne karakter heraf (udtalelse 2/13 (Unionens tiltrædelse af EMRK) af 18.12.2014, EU:C:2014:2454, præmis 176, og dom af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 27, og af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 73).

34 Såfremt der i henhold til national ret ikke er nogen adgang til judiciel prøvelse af en national rets afgørelse, er denne sidstnævnte principielt forpligtet til at indbringe en sag for Domstolen i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF, når der for denne ret rejses et spørgsmål om fortolkningen af EU-retten eller om gyldigheden af en afledt retsakt (jf. i denne retning dom af 18.7.2013, Consiglio Nazionale dei Geologi, C-136/12, EU:C:2013:489, præmis 25, af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 32, og af 22.12.2022, Airbnb Ireland og Airbnb Payments UK, C-83/21, EU:C:2022:1018, præmis 79).

35 Forpligtelsen for de nationale retter, hvis afgørelser ikke kan appelleres, til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål er et led i samarbejdet mellem de nationale retter, som skal anvende EU-retten, og Domstolen og skal sikre, at EU-retten anvendes korrekt og fortolkes ensartet i alle medlemsstaterne. Denne forpligtelse har navnlig til formål at forhindre, at der i en medlemsstat udvikler sig en national retspraksis, som ikke er i overensstemmelse med EU-retten (dom af 24.5.1977, Hoffmann-La Roche, 107/76, EU:C:1977:89, præmis 5, af 4.6.2002, Lyckeskog, C-99/00, EU:C:2002:329, præmis 14, og af 4.10.2018, Kommissionen mod Frankrig (Forskudsskat), C-416/17, EU:C:2018:811, præmis 109).

36 En national ret, hvis afgørelser i henhold til national ret ikke kan appelleres, er kun fritaget for den pligt, der er fastsat i artikel 267, stk. 3, TEUF, såfremt den har fastslået, at det rejste spørgsmål ikke er relevant, at den omhandlede EU-retlige bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte fortolkning fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til en rimelig fortolkningstvivl (dom af 6.10.1982, Cilfit m.fl., 283/81, EU:C:1982:335, præmis 21, og af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 33).

37 En sådan national ret skal uafhængigt og med den fornødne opmærksomhed vurdere, om den har pligt til at forelægge Domstolen det EU-retlige spørgsmål, der er blevet rejst for den, eller om den derimod befinder sig i en af de situationer, der er nævnt i den foregående præmis, der gør det muligt for den at anse sig fritaget for denne forpligtelse (jf. i denne retning dom af 15.9.2005, Intermodal Transports, C-495/03, EU:C:2005:552, præmis 37, og af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 50 og den deri nævnte retspraksis).

38 Når den nationale ret befinder sig i en af disse situationer, er den således ikke forpligtet til at forelægge sagen for Domstolen i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF, selv om spørgsmålet om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse rejses af en part i sagen for denne retsinstans (jf. i denne retning dom af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 57 og den deri nævnte retspraksis).

39 Det bemærkes endvidere, at en national rets afgørelser, der kan anfægtes af parterne ved de øverste nationale domstole, ikke hidrører fra en »national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres« som omhandlet i artikel 267 TEUF. Den omstændighed, at realitetsbehandlingen af sådanne anfægtelser, der – som i hovedsagen – fremsættes inden for rammerne af en revisionsanke, er underlagt en procedure med henblik på at opnå tilladelse til denne anke ved denne øverste nationale domstol, har ikke den virkning, at parterne fratages deres appelmulighed (jf. i denne retning dom af 4.6.2002, Lyckeskog, C-99/00, EU:C:2002:329, præmis 16, og af 16.12.2008, Cartesio, C-210/06, EU:C:2008:723, præmis 76). Den omstændighed, at der findes en sådan procedure, kan derfor ikke bevirke, at den lavere retsinstans, hvis afgørelse kan anfægtes inden for rammerne af en sådan anke, forvandles til en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, og som følgelig er omfattet af forelæggelsespligten i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF.

40 Denne forpligtelse påhviler derimod en øverste national domstol, såsom Vrhovno sodišče (øverste domstol), med forbehold af det i nærværende doms præmis 36 anførte.

41 I det foreliggende tilfælde fremgår det af ZPP's artikel 367a, stk. 1, og af de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, at denne ret med henblik på at afgøre, om revisionsanken skal tillades, undersøger, om den sag, der er indbragt for den, rejser et retligt spørgsmål, der er væsentligt for at sikre retssikkerheden, en ensartet anvendelse af retsreglerne eller udviklingen heraf.

42 Det bemærkes imidlertid, at de særlige tilfælde, der er omhandlet i denne bestemmelse, udelukkende vedrører situationer, der for så vidt angår det rejste retlige spørgsmål enten er karakteriseret ved, at en afgørelse fra en national ret i anden instans afviger fra praksis fra den øverste nationale domstol, ved, at der ikke foreligger praksis fra sidstnævnte retsinstans, eller ved, at der ikke foreligger ensartethed i denne rets eller de højere nationale domstoles praksis. Ingen af disse tilfælde henviser derimod til EU-retten, navnlig til Den Europæiske Unions Domstols praksis vedrørende det spørgsmål, der er rejst til støtte for en anmodning om tilladelse til revisionsanke.

43 Den forelæggende ret har anført, at den fortolker den nævnte bestemmelse således, at den ikke er forpligtet til på tidspunktet for behandlingen af anmodningen om tilladelse til revisionsanke at vurdere, om der inden for rammerne af revisionsankeproceduren er anledning til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål, der er rejst til støtte for denne anmodning.

44 Den forelæggende ret har endvidere præciseret, at når en revisionsanke ikke tillades, bringer afgørelsen om afslag sagen endeligt til ophør. I dette tilfælde kan den fortolkning af EU-retten, som den lavere retsinstans har anlagt, gøres gældende i den omhandlede nationale retsorden, selv om det spørgsmål, der var rejst til støtte for anmodningen om tilladelse til revisionsanke, ville have begrundet en præjudiciel forelæggelse for Domstolen.

45 En sådan national lovgivning eller praksis kan således føre til en situation, hvor et spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, selv om det rejses af en part for Vrhovno sodišče (øverste domstol) eller skal rejses af denne domstol, henset til det retlige spørgsmål, som denne part har fremført, og selv om det ikke er omfattet af de undtagelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 36, ikke forelægges Domstolen i strid med den forpligtelse, som denne nationale ret er pålagt ved artikel 267, stk. 3, TEUF.

46 En sådan situation kan bringe effektiviteten af den samarbejdsordning mellem de nationale retter og Domstolen, der er fastsat i artikel 267 TEUF, samt gennemførelsen af de formål, som denne artikel tilsigter at opnå, i fare, navnlig målet om at forhindre, at der i en medlemsstat udvikler sig en national retspraksis, som ikke er i overensstemmelse med EU-retten.

47 Denne fortolkning drages ikke i tvivl af den retspraksis, der følger af dom af 15. marts 2017, Aquino (C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 56), og af 6. oktober 2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi (C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 61), hvorefter en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, kan undlade at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen, når sagen skal afvises på grundlag af formalitetsregler, der er særlige for retsplejen ved denne ret, forudsat at ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet overholdes.

48 Den første af disse domme vedrørte nemlig en national regel, hvorefter et appelanbringende ikke kan antages til realitetsbehandling, når det kun tilsigter at anfægte en af grundene i den appellerede dom, mens de øvrige grunde i sig selv kan begrunde denne dom (dom af 15.3.2017, Aquino, C-3/16, EU:C:2017:209, præmis 54). Den anden af disse domme vedrørte en national regel, hvorefter et nyt spørgsmål, som rejses af en part efter anlæggelsen af sagen ved den nationale ret, der træffer afgørelse i sidste instans, skal afvises med den begrundelse, at det ændrer tvistens genstand (dom af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 60).

49 I de sager, der gav anledning til de domme, der er nævnt i den foregående præmis, var der tale om nationale regler, der fastsatte rent processuelle betingelser for antagelse til realitetsbehandling, hvis manglende overholdelse forhindrede den nationale ret, der traf afgørelse i sidste instans, i at behandle appelsagens realitet.

50 Til forskel fra sådanne regler kræver et kriterium for tilladelse til revisionsanke som det, der er fastsat i ZPP's artikel 367a, stk. 1, at Vrhovno sodišče (øverste domstol) undersøger, hvorvidt det retlige spørgsmål, der er rejst til støtte for anmodningen om tilladelse til en sådan anke, er væsentligt for retssikkerheden, den ensartede anvendelse af retsreglerne eller udviklingen heraf.

51 Når dette er præciseret, bemærkes, at det ligeledes følger af fast retspraksis, at princippet om, at national ret skal fortolkes i overensstemmelse med EU-retten, kræver, at de nationale retter – under overholdelse af navnlig forbuddet mod en fortolkning contra legem af national ret – gør alt, hvad der henhører under deres kompetence, idet de tager national ret i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret, for at sikre den fulde

virkning af de omhandlede EU-retlige bestemmelser og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det mål, der forfølges hermed (jf. i denne retning dom af 5.10.2004, Pfeiffer m.fl., C-397/01 – C-403/01, EU:C:2004:584, præmis 118 og 119, af 29.6.2017, Popławski, C-579/15, EU:C:2017:503, præmis 31-34, og af 11.7.2024, Skarb Państwa (Ikke-væsentlig forsinket betaling eller ubetydeligt pengekrav), C-279/23, EU:C:2024:605, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).

52 Kravet om en sådan overensstemmende fortolkning omfatter bl.a. en forpligtelse for de nationale domstole til i givet fald at ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med formålene med EU-retten. En national retsinstans kan derfor ikke med rette antage, at det er umuligt for den at fortolke en national bestemmelse i overensstemmelse med EU-retten, alene som følge af den omstændighed, at den stedse har fortolket denne bestemmelse på en måde, som ikke er forenelig med denne ret (jf. i denne retning dom af 19.4.2016, DI, C-441/14, EU:C:2016:278, præmis 33 og 34, af 17.4.2018, Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, præmis 72 og 73, og af 11.7.2024, Skarb Państwa (Ikke-væsentlig forsinket betaling eller ubetydeligt pengekrav), C-279/23, EU:C:2024:605, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

53 Henset til den omstændighed, at det alene er de nationale retter, der har kompetence til at fortolke national ret, tilkommer det den forelæggende ret at vurdere, om det er muligt at fortolke den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning i overensstemmelse med kravene i artikel 267 TEUF. Når dette er sagt, tilkommer det Domstolen at give den forelæggende ret visse nyttige retningslinjer i lyset af de oplysninger, der fremgår af forelæggelsesafgørelsen (jf. i denne retning dom af 9.4.2024, Profi Credit Polska (Genoptagelse af sagen, hvor der er blevet truffet en endelig afgørelse), C-582/21, EU:C:2024:282, præmis 64).

54 Som det fremgår af de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt vedrørende den udvikling, der følger af den praksis fra Ustavno sodišče (forfatningsdomstol), der er nævnt i nærværende doms præmis 24, synes en overensstemmende fortolkning af den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning i det foreliggende tilfælde mulig.

55 I denne henseende bemærkes, at de i hovedsagen omhandlede bestemmelser i ZPP ikke synes at være til hinder for, at Vrhovno sodišče (øverste domstol) i forbindelse med behandlingen af en anmodning om tilladelse til revisionsanke tager stilling til, om det spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, der er rejst til støtte for denne anmodning, kræver en præjudiciel forelæggelse for Domstolen eller derimod er omfattet af en af de undtagelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 36.

56 Navnlig synes de tilfælde, der er nævnt i ZPP's artikel 367a, stk. 1, ikke at have en udtømmende karakter. Under disse omstændigheder synes denne bestemmelse at kunne fortolkes i overensstemmelse med forpligtelsen i artikel 267, stk. 3, TEUF således, at kriteriet om, at det rejste retlige spørgsmål skal være væsentligt for retssikkerheden, den ensartede anvendelse af retsreglerne eller udviklingen heraf, som er fastsat i den nævnte nationale bestemmelse, omfatter det tilfælde, hvor den part i tvisten, der anmoder om tilladelse til at iværksætte revisionsanke, rejser et spørgsmål vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, som ikke er omfattet af nogen af de undtagelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 36, og som følgelig kræver en præjudiciel forelæggelse for Domstolen under hensyn til de formål, der forfølges med artikel 267 TEUF, og som er nævnt i nærværende doms præmis 33-35.

57 Den vurdering, der er omhandlet i nærværende doms præmis 55, indebærer ikke en mere dybtgående undersøgelse end den, som Vrhovno sodišče (øverste domstol) er forpligtet til at foretage i medfør af ZPP's artikel 367a, stk. 1, og artikel 367b, stk. 4, eftersom denne vurdering alene kræver, at denne ret sikrer sig, at det rejste spørgsmål er relevant for løsningen af den tvist, der er indbragt for den, og i givet fald undersøger, om det er nødvendigt at indhente Domstolens fortolkning af den EU-retlige bestemmelse, der er omhandlet i dette spørgsmål, med den begrundelse, at denne ikke er omfattet af nogen af de undtagelser, der er anført i nærværende doms præmis 36.

58 Det skal endvidere fremhæves, at den forpligtelse, som i henhold til artikel 267, stk. 3, TEUF, bortset fra disse undtagelser, påhviler en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, ikke berører dens ansvar for at afgøre, på hvilket stadium af den nationale procedure det er hensigtsmæssigt at forelægge et præjudicielt spørgsmål for Domstolen (jf. i denne retning dom af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 56). Det tilkommer i øvrigt denne ret at vurdere, om retsplejehensyn tilsiger, at dette spørgsmål først forelægges efter en kontradiktorisk retsforhandling (jf. i denne retning dom af 1.2.2017, Tolley, C-430/15, EU:C:2017:74, præmis 32).

59 Det tilkommer således en øverste national retsinstans, til hvilken der er indgivet en anmodning om tilladelse til revisionsanke, og som er forpligtet til at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, at afgøre, om denne forelæggelse skal foretages på tidspunktet for behandlingen af denne anmodning om tilladelse eller på et senere tidspunkt (jf. analogt dom af 4.6.2002, Lyckeskog, C-99/00, EU:C:2002:329, præmis 18). Hvis den beslutter at indgive sin anmodning om præjudiciel afgørelse på tidspunktet for behandlingen af anmodningen om tilladelse til revisionsanke, påhviler det den at udsætte behandlingen af denne anmodning i afventning af den præjudicielle afgørelse og efterfølgende at gennemføre denne afgørelse i sin vurdering af, om der skal gives tilladelse til revisionsanke.

60 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 267, stk. 3, TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, inden for rammerne af en procedure for behandling af en anmodning om tilladelse til revisionsanke, hvis udfald afhænger af, om det retlige spørgsmål, som en af tvistens parter har rejst, er væsentligt for retssikkerheden, for en ensartet anvendelse af retsreglerne eller for udviklingen heraf, træffer afgørelse om at afslå en sådan anmodning om tilladelse uden at have vurderet, om den var forpligtet til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, der var rejst til støtte for denne anmodning.

Det andet spørgsmål

61 Med det andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 267 TEUF, sammenholdt med chartrets artikel 47, stk. 2, skal fortolkes således, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, i den afgørelse, hvorved den afslår en anmodning om tilladelse til revisionsanke, der indeholder en anmodning om, at Domstolen forelægges et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, skal redegøre for grundene til, at den ikke har foretaget denne forelæggelse.

62 I denne henseende bemærkes, at det følger af den ordning, som er indført med artikel 267 TEUF, sammenholdt med chartrets artikel 47, stk. 2, at når en national retsinstans, hvis afgørelser ikke kan appelleres i henhold til national ret, fordi den har fastslået, at den befinder sig i en af de tre

situationer, der er nævnt i nærværende doms præmis 36, anser sig fritaget for pligten til at forelægge Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse i medfør af artikel 267, stk. 3, TEUF, skal det af begrundelsen for retsafgørelsen fremgå, enten at det rejste EU-retlige spørgsmål ikke er relevant for afgørelsen af tvisten, at fortolkningen af den pågældende EU-retlige bestemmelse er støttet på Domstolens praksis, eller, såfremt der ikke findes en sådan praksis, at EU-rettens fortolkning for den retsinstans, der træffer afgørelse i sidste instans, fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl (dom af 6.10.2021, Consorzio Italian Management og Catania Multiservizi, C-561/19, EU:C:2021:799, præmis 51).

63 Det følger imidlertid af besvarelsen af det første spørgsmål, at en øverste national domstol, såsom Vrhovno sodišče (øverste domstol), med forbehold for anvendelsen af en rent processuel grund til ikke at antage en sag til realitetsbehandling som dem, der er omhandlet i nærværende doms præmis 49, ikke kan afslå en anmodning om tilladelse til revisionsanke, der rejser et spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, uden først at vurdere, om den er forpligtet til at forelægge Domstolen dette spørgsmål til præjudiciel afgørelse, eller om spørgsmålet er omfattet af en af de undtagelser, der er nævnt i nærværende doms præmis 36.

64 Heraf følger, at når denne øverste nationale domstol beslutter at afslå en sådan anmodning i henhold til en af disse undtagelser, skal denne afgørelse overholde det begrundelseskrav, der er nævnt i nærværende doms præmis 62.

65 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 267 TEUF, sammenholdt med chartrets artikel 47, stk. 2, skal fortolkes således, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, i den afgørelse, hvorved den afslår en anmodning om tilladelse til revisionsanke, der indeholder en anmodning om, at Domstolen forelægges et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, skal redegøre for grundene til, at den ikke har foretaget denne forelæggelse, dvs. enten at dette spørgsmål ikke er relevant for løsningen af tvisten, at den omhandlede EU-retlige bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte anvendelse fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl.

Sagsomkostninger

66 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

1) **Artikel 267, stk. 3, TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, inden for rammerne af en procedure for behandling af en anmodning om tilladelse til revisionsanke, hvis udfald afhænger af, om det retlige spørgsmål, som en af tvistens parter har rejst, er væsentligt for retssikkerheden, for en ensartet anvendelse af retsreglerne eller for udviklingen heraf, træffer afgørelse om at afslå en sådan anmodning om tilladelse uden at have vurderet, om den var forpligtet til at forelægge Domstolen et præjudicielt spørgsmål om fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, der var rejst til støtte for denne anmodning.**

2) **Artikel 267 TEUF, sammenholdt med artikel 47, stk. 2, i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, skal fortolkes således, at en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres, i den afgørelse, hvorved den afslår en anmodning om tilladelse til revisionsanke, der indeholder en anmodning om, at Domstolen forelægges et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig bestemmelse, skal redegøre for grundene til, at den ikke har foretaget denne forelæggelse, dvs. enten at dette spørgsmål ikke er relevant for løsningen af tvisten, at den omhandlede EU-retlige bestemmelse allerede er blevet fortolket af Domstolen, eller at EU-rettens korrekte anvendelse fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl.**

Underskrifter